
Simona BEZJAK

Andrej Grubačič

Globalizacija nepristajanja

Svetovi, Novi Sad 2003, str. 131, 250
din (ISBN: 86-7047-422-0)

Nedvomno je politološka literatura obremenjena z mitom o objektivnosti in nevtralnem pogledu, kar naj bi ji dajalo pridih znanstvenosti in akademske relevantnosti. Ker pa so tovrstni kriteriji vedno določeni politično, in torej odvisni od prevladujočih političnih tendenc v nekem času in prostoru, se dogaja, da tovrstna pisanja bolj ali manj zgolj (re)producirajo pravoverne predstave in politične interpretacije ter slavijo apologijo obstoječega. A knjiga Globalizacija nepristajanja je vse prej kot to, kajti Grubačič bralcem in bralcem že na začetku daje vedeti, da tega v nadaljnjem branju ne bodo našli. Namesto tega knjiga, ki je zbirka trinajstih člankov, predavanj in intervjujev o procesu globalizacije, ponuja obilico konceptualnih in teoretskih nastavkov, ki izvirajo neposredno iz prakse in izkušenj aktivnega sodelovanja v sodobnih družbenih gibanjih v času globalizacije.

Osnovni antagonizem, o katerem govori knjiga, se veže na (vsaj) dve povsem različni viziji procesa globalizacije. Na eni strani gre za danes prevladujoč koncept t.i. globalizacije 'od zgoraj', za neoliberalno globalizacijo; na drugi strani pa gre za t.i. globalizacijo 'od spodaj', ki, kot dokazuje tudi ta knjiga, ne pomeni zgolj gibanj in protestov proti neoliberalni globalizaciji, temveč tudi gradnjo celostnega angažmaja odnosov, interakcij in sodelovanja med ljudmi v kulturnem, ekonomskem in političnem smislu. Kot pravi Grubačič,

je ena bistvenih razlik med tema procesoma v tem, da ima globalizacija 'od zgoraj' le eno ideologijo - neoliberalno, globalizacija 'od spodaj' pa temelji na mnogoglasju idej in ideologij, ki jih povezuje globalna solidarnost.

Eno izmed teh optik videnja aktualnih družbenih, političnih in ekonomskih procesov 'od spodaj', bralcem in bralcem ponudi tudi knjiga Globalizacija nepristajanja. Gre namreč za knjigo, ki bi jo lahko uvrstili v miselni tok sodobnega anarhizma. Le-ta je nastal v duhu politike upora v času globalizacije, njegova vidnejša predstavnik pa sta Noam Chomsky in Michael Albert (ki je tudi avtor predgovora h knjigi ter soavtor dveh poglavij). Kot zagovornik te politične doktrine Grubačič ne ponuja le orisa sodobnega anarhizma, temveč bralki in bralcu omogoča tudi pregled nekaterih ključnih vprašanj sodobnega sveta, ki segajo od logike sodobne politične konstitucije in problemov, s katerimi se soočajo globalna družbena gibanja, do konkretnih demokratičnih alternativ neoliberalni globalizaciji, ki jih je mogoče misliti znotraj horizonta sodobnega anarhizma.

V prvih poglavjih avtorja zanima predvsem proces vzpostavljanja in ohranjanja, kot pravi sam, novega tipa univerzalne totalitarne oblasti - neoliberalne globalizacije in neenakopravnega, individualističnega in etatičnega modela tržne demokracije. Meni, da se ta nova oblika dominacije vzpostavlja na treh glavnih poljih: skozi monopol nad ideologijo, skozi težnjo, da se kapitalu omogoči totalitarna kontrola nad celotnim življenjem, in skozi politične tehnike nadzora in družbene kontrole. Kot sodobno tehniko kontrole omenja predvsem 'prekarizacijo'. Gre za vzpostav-

ljanje trajnega in vsesplošnega stanja negotovosti, ki ljudi prisiljuje na sprejemanje 'flexploatacije' (popolna flaktabilnost, nezaposlenost oziroma delo za določen čas in pod določenimi pogoji itd). V tem kontekstu je še posebej zanimiva povezava, ki jo avtor naredi med politiko 'prekernosti' in Svetovno banko ter med strukturnim prilagajanjem in vzponom nove desnice v oblastne garniture: ravno 'prekernost' naj bi hranila ksenofobične strahove, dopuščala razmah in dojemljivost za populističen ekstremizem nove desnice ter razmah najsubtilnejših oblastnih tehnik kontrole. S to primerjavo Grubačić poda kar nekaj razlogov, zakaj boj proti 'prekernosti' postaja pomemben del globalnih družbenih gibanj.

Avtor se podrobno posveti tudi ideološkim mehanizmom, ki so pripomogli k temu, da neoliberalizem izgleda kot normalno stanje družbe, kot nekaj naravnega in nespremenljivega. Kot pravi, ima pomembno vlogo pri tem ter pri procesu kapitalistične akumulacije tudi šola (organiziranje v princip ekonomske hierarhije, legitimacija ideoloških formacij, ki so potrebne za reprodukcijo neenakosti), zato predlaga koncept nove progresivne pedagogike, ki bi izstopil iz danes dominantnega ideološkega načina posredovanja znanja.

Poglavja osrednjega dela knjige so vezana predvsem na miselni tok sodobnega anarhizma. Tako v petem in šestem poglavju, ki sta prvič izšli kot predgovora k hrvaškima prevodoma Chomskijevih knjig, beremo o ključnih idejah in temah, ki prežemajo delo tega teoretika sodobnega anarhizma, v poglavju z naslovom Želja po svobodi pa sledi konkretna analiza vsebine in

elementov sodobnega anarhizma v gibanju za pravičnejšo globalizacijo ter analiza sprememb znotraj anarhistične doktrine, ki jih povzročata aktualni cikel političnih bojov. Ker je bila politična doktrina anarhizma vedno vezana na določene cikle političnih bojov, je razumljivo, da se sodobni val anarhizma razlikuje od idej, ki so nastale v družbeno-zgodovinskih okoliščinah sredine 19. in začetka 20. stoletja, ter so jih formirali Mihail Bakunin, Peter Kropotkin, Emma Goldman, Alexander Berkman itd. Kot piše Grubačić, gre pri sodobnem anarhizmu za spremembo paradigme v smeri, ki zavrača (stari) antiavtoritarni dogmatizem, ideološko koherentnost in eno samo vizijo sveta ter se približuje pluralističnemu načelu. Sodobni anarhizem naj tako ne bi več dajal dokončnih odgovorov, opustil naj bi tudi klasično pojmovanje revolucije, naravo svoje kritike pa je pripravljen prilagoditi sodobni družbenopolitični situaciji.

V osmem in devetem poglavju beremo o konkretni demokratični alternativi neoliberalni globalizaciji ter kapitalistični družbeni formaciji - o participativni ekonomiji (Parekon). Gre za celostno ekonomsko vizijo, ki zajema proizvajalce in porabnike, in temelji na sistemu ravnotežja poslov, participativnem planiranju, renumeraciji glede na vloženi trud itd. ter na načelih solidarnosti, enakosti, nehierarhičnosti in ekonomski pravičnosti. Parekon vključuje tudi sistem na novo definiranih demokratičnih institucij, ki naj bi zamenjale Svetovno banko, Mednarodni monetarni sklad in Svetovno trgovinsko organizacijo ter bi ustrezale potrebam lokalnega prebivalstva in čim bolj pravično regulirale svetovno trgovino

in menjavo.

Zadnja poglavja knjige polemizirajo predvsem o novih oblikah upora, državljanske nepokorščine in o drugih političnih aktivnostih znotraj globalnih (alterglobalističnih) gibanj. Posebna pozornost je namenjena konkretnim procesom na svetovni in evropski ravni. Tako v (morda najbolj osebnem) delu Dnevnik iz Porto Allegra avtor opisuje lastne izkušnje, srečanja in občutke, ki jih je bil deležen na drugem Svetovnem socialnem forumu, v zadnjem poglavju pa skupaj z Albertom razmišljata o novi evropski levici, o dogodkih, procesih in gibanjih, ki v Evropi gradijo globalizacijo 'od spodaj', še posebej pa o Evropskem socialnem forumu in Evropski socialni konzultu.

Knjiga Globalizacija nepristajanja je aktualno in dobrodošlo čtivo o procesu globalizacije tudi za slovenski (tako aktivistični kot akademski) prostor. Predvsem za bralke in bralce, ki bi o tej tematiki želeli izvedeti še več, pa je uporaben tudi dodatek h knjigi, ki ponuja pregled izbrane literature ter spletnih strani o globalnih družbenih gibanjih. Morebitno pomanjkljivost knjige pa bi lahko iskali v avtorjevem zanamrjanju drugih izmov, ki prepletajo teorijo in prakso globalizacije 'od spodaj', in zato nekatere ideje, ki nikakor niso zgolj plod sodobnega anarhizma, avtomatično pripisuje le-temu, oziroma je celo prepričan, da sodobni anarhizem predstavlja prevladujoč okvir za oblikovanje politik globalizacije 'od spodaj'. Temu pa bi verjetno številni oporekali.